

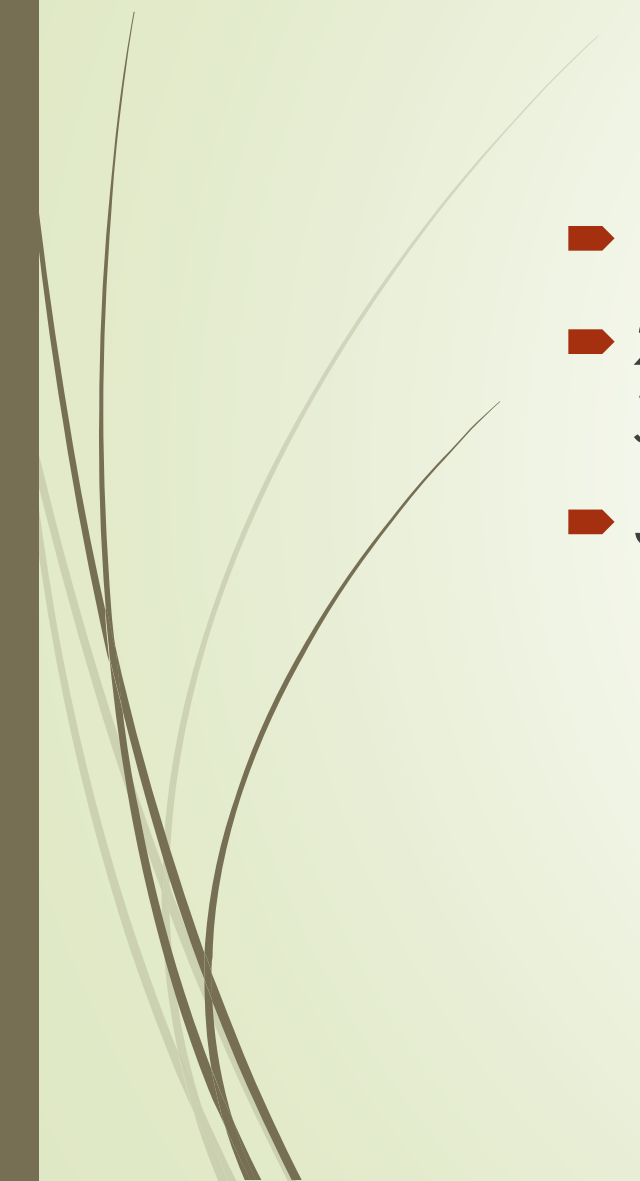
Тема 1

**ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ
ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

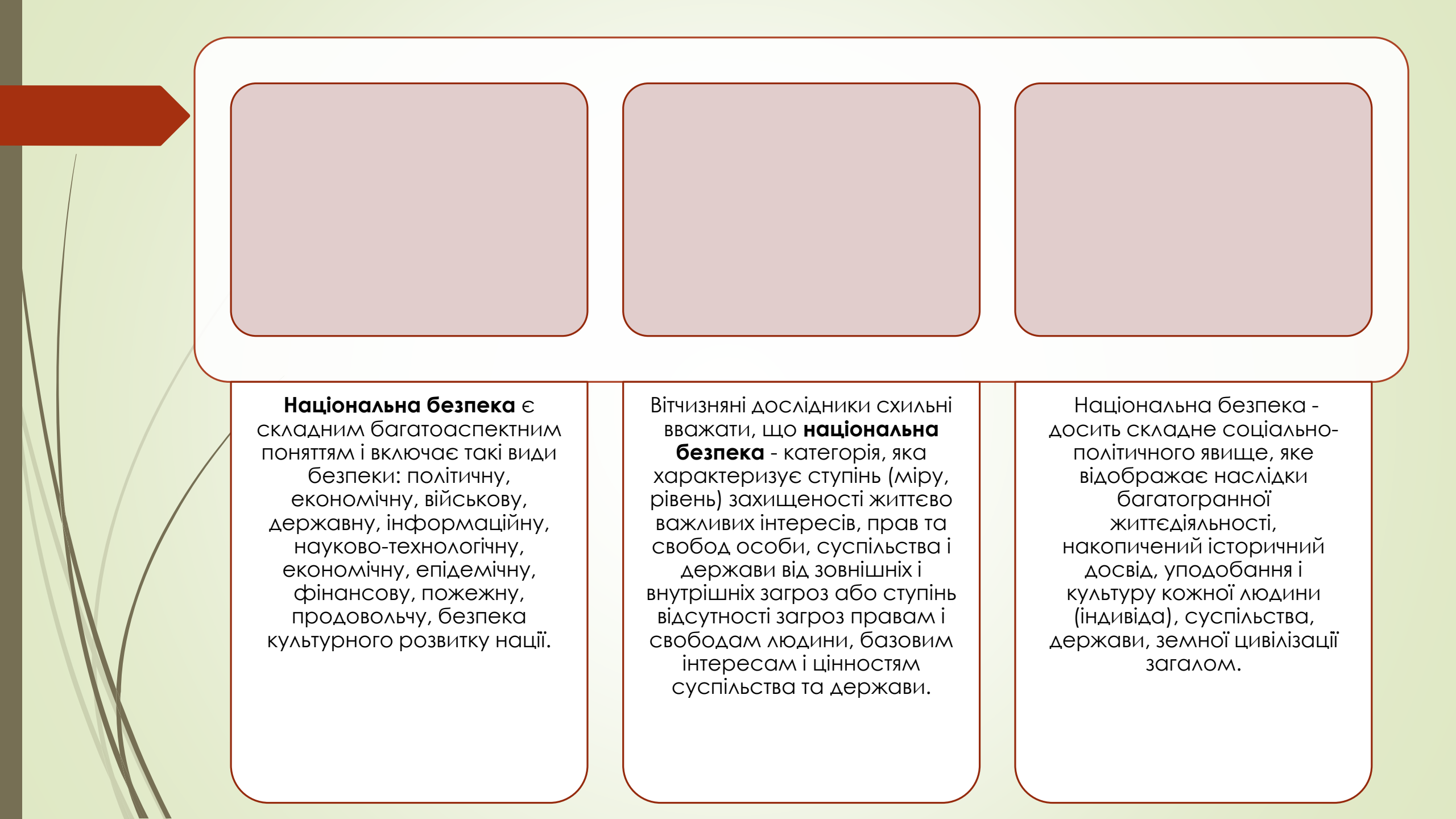
План лекції

- 1. Сутність і зміст поняття національної безпеки.
  - 2. Історія розвитку концепції національної безпеки України.
  - 3. Види і складові національної безпеки.
-

1. Сутність і зміст поняття національної безпеки

Національна безпека або безпека нації є захищеність життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави в різних сферах життєдіяльності від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує сталий поступальний розвиток країни.

Під національною безпекою розуміється стан країни, завдяки якому система державно-правових і громадських гарантій забезпечує реалізацію суверенітету, конституційного порядку і територіальної цілісності держави, всебічний розвиток і захист інтересів усього населення країни від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб.

Національна безпека є складним багатоаспектним поняттям і включає такі види безпеки: політичну, економічну, військову, державну, інформаційну, науково-технологічну, економічну, епідемічну, фінансову, пожежну, продовольчу, безпека культурного розвитку нації.

Вітчизняні дослідники схильні вважати, що **національна безпека** - категорія, яка характеризує ступінь (міру, рівень) захищеності життєво важливих інтересів, прав та свобод особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз або ступінь відсутності загроз правам і свободам людини, базовим інтересам і цінностям суспільства та держави.

Національна безпека - досить складне соціально-політичного явище, яке відображає наслідки багатогранної життєдіяльності, накопичений історичний досвід, уподобання і культуру кожної людини (індивіда), суспільства, держави, земної цивілізації загалом.

Об'єкти національної безпеки:

національні інтереси,

національні цінності,

структурні елементи системи національної безпеки,
їх властивості і відносини, які захищаються від загроз.

Рівні основних об'єктів безпеки:

- **Громадянина (людини)** - його права і свободи;

- **Суспільства** - його духовні та матеріальні цінності;

- **Держави** - його суверенітет, конституційний порядок, територіальну цілісність і недоторканність кордонів.

Суб'єкти національної безпеки

Держава - виконує свої функції у сфері національної безпеки через органи законодавчої, виконавчої та судової влади, недержавні організації та громадян.

Український народ - громадяни України всіх національностей на виборах, референдумах, а також через органи державної влади та місцевого самоврядування висловлюють і реалізують своє бачення національних інтересів України

Верховна Рада України у межах своїх повноважень, здійснює законодавче регулювання та контроль за діяльністю органів державної влади та посадових осіб щодо здійснення ними відповідних повноважень у сфері національної безпеки.

Президент України як глава держави, гарант державного суверенітету, територіальної цілісності України і Верховний Головнокомандувач ЗСУ і Голова Ради національної безпеки і оборони України забезпечує головне керівництво у сфері національної безпеки і оборони України

Рада національної безпеки і оборони України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України, координує і контролює діяльність органів державної влади у сферах національної безпеки та оборони.

Кабінет Міністрів України, як вищий орган виконавчої влади, вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина, забезпечення обороноздатності, національної безпеки, громадського порядку і боротьби із злочинністю.

Конституційний Суд України - вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів у сфері національної безпеки і дає офіційне їх трактування

Пріоритетні національні інтереси:

- - Створення громадянського суспільства, підвищення ефективності діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, розвиток демократичних інститутів для забезпечення прав і свобод людини;
- - Досягнення національної злагоди, політичної і соціальної стабільності, гарантування прав української нації та національних меншин України;
- - Забезпечення державного суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності кордонів;
- - Створення самодостатньої соціально орієнтованої ринкової економіки;
- - Забезпечення екологічно та технологічно безпечних умов життєдіяльності суспільства;
- - Збереження та підвищення науково-технічного потенціалу;
- - Зміцнення генофонду Українського народу, його фізичного і морального здоров'я та інтелектуального потенціалу;
- - Розвиток української нації, історичної свідомості та національної гідності українців;
- - Розвиток етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності громадян усіх національностей, що складають Український народ;
- - Налагодження рівноправних і взаємовигідних відносин з усіма державами, інтегрування в європейську та світову спільноту.

Основні категорії Національної безпеки України:

Національні інтереси — життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток;

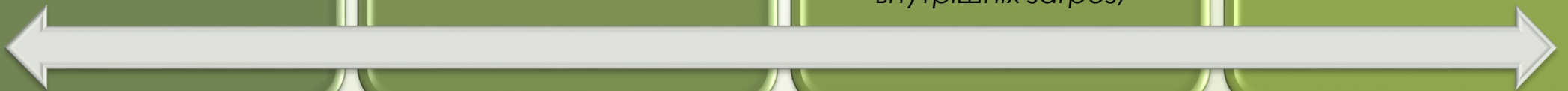
Загрози національній безпеці — наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України;

Воєнна організація держави — сукупність органів державної влади, військових формувань, утворених відповідно до законів України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем із боку суспільства і безпосередньо спрямована на захист національних інтересів України від зовнішніх та внутрішніх загроз;

Правоохоронні органи — органи державної влади, на які Конституцією і законами України покладено здійснення правоохоронних функцій.

Основними принципами забезпечення національної безпеки є:

Пріоритет прав і свобод людини і громадянина;

Верховенство права;

Пріоритет договірних (мирних) засобів у розв'язанні конфліктів;

Своєчасність і адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам;

Чітке розмежування повноважень та взаємодія органів державної влади у забезпеченні національної безпеки;

Демократичний цивільний контроль над воєнною організацією держави та іншими структурами в системі національної безпеки;

Використання в інтересах України міждержавних систем та механізмів міжнародної колективної безпеки.

2. Історія розвитку концепції національної безпеки України

Основними етапами розробки концептуального підходу до забезпечення безпеки України є:

- 1) аналіз стану безпеки України та світової цивілізації;
- 2) вибір основної захищається системи та її елементів (об'єктів безпеки);
- 3) визначення основного завдання, мети і напрямів забезпечення безпеки України;
- 4) розробка принципів забезпечення безпеки України;
- 5) визначення загального алгоритму забезпечення безпеки України;
- 6) формування структури системи забезпечення безпеки України та складу суб'єктів забезпечення безпеки;
- 7) визначення рівнів управління і режимів функціонування системи забезпечення безпеки України.

Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду забезпечення безпеки соціальних систем показує:

1. Забезпечення безпеки не може бути одноразовим актом

2. Безпека може бути забезпечена лише при комплексному використанні всього арсеналу наявних сил і засобів.

3. Одна система безпеки не може забезпечити необхідний рівень захищеності країни без належної підготовки та забезпеченості необхідними силами і засобами, без участі відповідних органів управління і необхідних правових, організаційних і технічних заходів.

4. Важливу роль у створенні ефективної системи забезпечення безпеки відіграє своєчасна розробка та введення в дію якісно нових концептуальних і нормативних правових документів у сфері забезпечення безпеки країни.

На рівень безпеки країни негативно впливає низька ефективність системи державного управління, яка обумовлена:

- Відсутністю стратегії (або хоча б концепції) розвитку країни, зрозумілою більшості населення і підтримуваної їм;

- Хронічним невиконанням прийнятих цільових програм та поставлених завдань, часта зміна цілей;

- Неузгодженістю дій різних міністерств і відомств при вирішенні спільних завдань;

- Відсутністю наукового обґрунтування прийнятих рішень і структурно-організаційних перетворень;

- Низьким рівнем професійних, духовно-моральних якостей управлінських кадрів і застосуванням корпоративних принципів їх висунення.

3. Види і складові національної безпеки

Види національної безпеки:

Внутрішня безпека - це міра (рівень, ступінь) захищеності національних інтересів від загроз, джерелами яких є процеси, явища, події тощо, а також дії (бездіяльність) юридичних та фізичних осіб, які розміщені в межах території держави і перебувають під її юрисдикцією.

Зовнішня безпека - це також міра (рівень, ступінь) захищеності національних інтересів від загроз, але джерелами їх є процеси, явища, події тощо, дії (бездіяльність) юридичних та фізичних осіб, які перебувають поза межами території держави і не підпадають під її юрисдикцією.

Законом України «Про основи національної безпеки України» визначено десять сфер національної безпеки:

зовнішньополітична;

державної безпеки;

*воєнна сфера та
сфера безпеки
державного кордону;*

внутрішньополітична,

економічна,

соціальна,

гуманітарна,

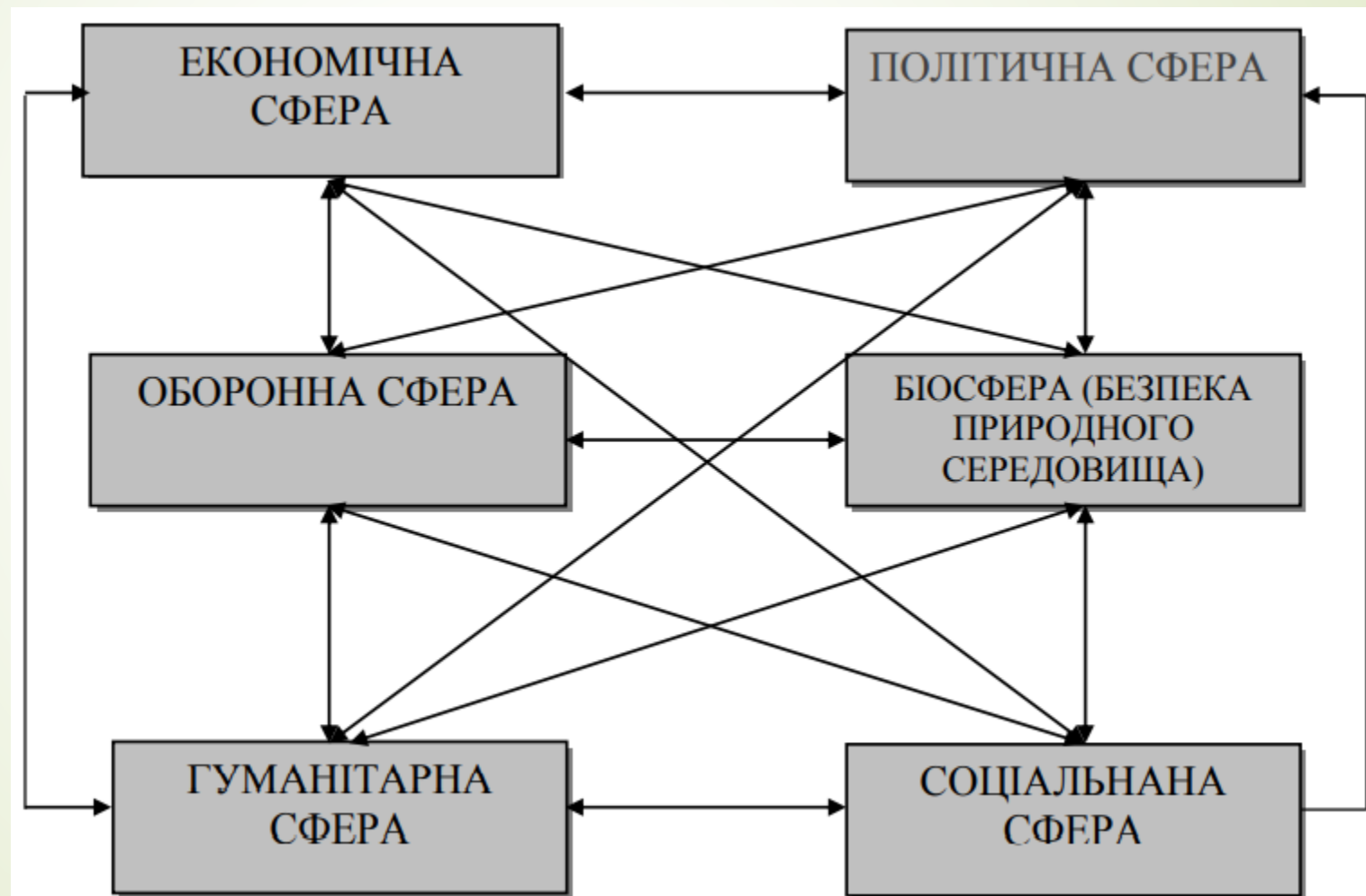
науково-технологічна,

екологічна,

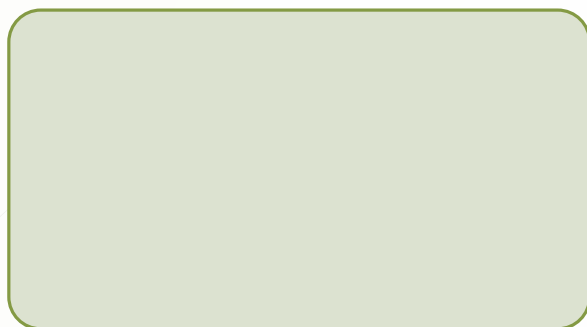
інформаційна сфери

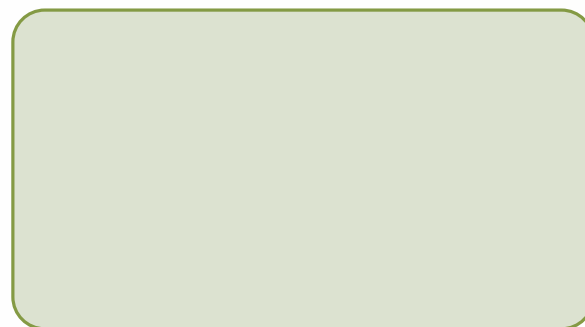
Складові національної безпеки

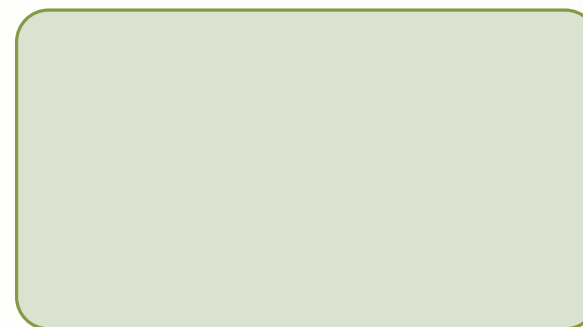
При дослідженні проблеми забезпечення національної безпеки, увага переважно акцентують на таких аспектах:

політичних (зокрема, в контексті аналізу загроз основам ліберальної демократії, які останнім часом розглядаються крізь призму глобалізації, розвитку інформаційних технологій, змін традиційних уявлень про державний суверенітет, альтернативних моделей політичних трансформацій тощо;

економічних (переважно в ракурсі економічних основ та обмежень щодо планування національної оборони, складання відповідного бюджету, громадянського контролю в цих питаннях);

воєнних (у контексті розширення практики відносин між цивільним і військовим секторами, тобто між цивільною владою і "силовими" структурами, які трансформуються в так звану проблему цивільно-військових відносин).